

RESSENYES

Albert Cassanyes, *Breu història de la Germania mallorquina (1521-1523)*. Palma: Illa Edicions, 2021, 125 pp.

El doctor Albert Cassanyes –investigador i professor d’Història Medieval a la Universitat de Lleida– ha aconseguit en una obra breu, de tan sols 125 pàgines, explicar un dels episodis més rellevants de la història del regne de Mallorca, la Germania. Tot i que les seves investigacions s’han centrat més en la història de l’Església de la corona d’Aragó a la baixa edat mitjana i la història de les institucions educatives durant l’Antic Règim, Cassanyes ha fet un gran esforç no només d’investigació sinó també de síntesi. El resultat és una obra breu, dirigida a un públic no especialitzat però sense perdre en cap moment el rigor científic propi de l’estudi d’un historiador. Així, s’ha aconseguit tenir una visió holística de la revolta agermanada de l’illa, que enguany compleix el 500è aniversari del seu inici.

L’obra conté una introducció, nou capítols i finalment un apartat de bibliografia, que fan que sigui un estudi molt complet de la Germania de Mallorca. L’autor, a través de les 125 pàgines que conté l’obra, aconsegueix de manera molt satisfactòria explicar aspectes que van des del context i les causes que motivaren la revolta fins a les conseqüències d’aquesta revolta.

L’obra s’emmarca temporalment en els primers anys del regnat de Carles I, concretament entre 1521 i 1523. Ara bé, en els primers capítols, a l’hora d’enumerar les múltiples, diverses i antigues causes que motivaren l’alçament agermanat, l’eix temporal arriba a traslladar-se a centúries anteriors, com són els segles XIV i XV.

Albert Cassanyes analitza la Germania mallorquina de manera clara i seqüencial a través de nou capítols. El primer està format per tres subapartats essencials per entendre l’alçament agermanat. El primer soluciona la necessària tasca d’explicar la

divisió –i desigualtat– social present al regne de Mallorca. A continuació s’exposen quines eren les institucions reials i regnícoles que hi havia quan esclatà l’alçament i, sobretot, s’explica el conflicte endèmic entre Part Forana i Ciutat, que, a més a més, l’autor utilitza per explicar la Revolta Forana de 1450, precedent clar i directe de la Germania.

Seguint l’ordre lògic i seqüencial dels fets, en el segon capítol es desgranen quines foren les causes que motivaren la revolta de la primera meitat de segle XVI a Mallorca. Cassanyes parteix de l’afirmació que «la Germania s’havia anat forjant a poc a poc, i que, quan va emergir, ja estava ben estructurada». Defensa, per tant, les tesis d’altres historiadors com Josep Juan Vidal o Eulàlia Duran que les causes eren llunyanes, acumulades en el temps i no resoltes. D’aquesta manera, es romp, un cop més, amb la línia conservadora defensada per historiadors com el menorquí Josep Maria Quadrado. Aquestes premisses més conservadores són precisament les que han predominat en la historiografia pròpia de la revolta i es basen a reduir a dues les motivacions que provocaren l’alçament: les males collites i la crisi econòmica. Aquestes tesis conservadores són les que han qüestionat l’alçament i han argumentat que era espontani, injustificat i sense una organització pròpia. A més a més, el capítol està dividit en cinc apartats, cada un dels quals respon a una causa que provocà la revolta agermanada. Així, trobem causes com l’endeutament de la Universitat, la necessitat de fer una nova i justa distribució de la fiscalitat, les dificultats demogràfiques i socials, els problemes dins els gremis i, finalment, l’inestable context hispànic i europeu.

El tercer capítol gira entorn dels fets que marquen l’inici de l’alçament, el dijous llarder de

1521. L'autor en aquest punt aconsegueix eliminar qualsevol bri de dubte sobre els fets ocorreguts el 7 de febrer de 1521. D'aquest dia hi ha hagut sempre diferents visions dels fets, però totes giren entorn de l'empresonament dels set menestrals el dia anterior, la concentració de gent el dia 7 i l'alliberament dels presos amb el consentiment del governador Miguel de Gurrea, en veure's sol i sense suport dels sectors privilegiats amb els quals estava enfrontat. Ara bé, també s'expliquen els dies següents a l'alçament i quines foren les primeres passes de la Germania, la qual cosa fa d'aquest capítol un punt de partida clau per entendre l'esdevenir de la revolta.

Fins al capítol tres, l'autor segueix un ordre seqüencial o lineal temporalment parlant. En el capítol quart, però, es romp amb aquesta línia i en lloc d'explicar el desenvolupament de l'alçament introdueix un capítol molt necessari, l'explicació dels dos bàndols enfrontats: els agermanats i els mascarats. A simple vista pot resultar molt fàcil definir els dos bàndols, els seus anhels i les seves actuacions. Ara bé, tots sabem que les generalitzacions no solen ser bones i aquest cas no n'és una excepció. Cassanyes, amb l'afirmació «es trobaran cavallers agermanats i menestrals mascarats», ja deixa entreveure que els dos bàndols no eren contenidors estancs. El bàndol agermanat, tot i estar format majoritàriament pels sectors humils de la societat, també comptà amb el suport de persones o sectors que a grans trets l'haurien d'haver combatut, com és el cas del cavaller Pere Joan Albertí. Dins ambdós bàndols hi va haver espai per als integrants de l'Església. Ara bé, a grans trets l'alta jerarquia s'oposà a la revolta i el baix clergat hi donà més suport. Pel que fa a les dones, les grans oblidades de la història, tot i que no anaren a la batalla, eren les grans transmissores de les idees agermanades tant a l'àmbit públic sermonejant com a l'àmbit privat traspasant el bagatge agermanat a fills i nets. Així, l'autor en poques línies aconsegueix sintetitzar quines foren les principals demandes dels alçats: eliminar els impostos i els drets senyorials que afectaven sobretot els menestrals i els forans, així com participar en les institucions i solucionar la infrarepresentació que patien. En contraposició amb les demandes

dels agermanats trobem la dels mascarats, que es resumia pràcticament en una: retornar a l'ordre anterior, és a dir, mantenir intactes els privilegis que els agermanats els volien trastocar.

Els següents capítols reprenen l'eix temporal dels esdeveniments començant per explicar les dues etapes de l'alçament. La historiografia ha tendit a classificar la Germania de Mallorca en dues etapes, una de moderada liderada per Joan Crespí i una de radical dirigida per Joanot Colom, classificació que l'autor manté al llibre. La primera de les etapes temporalment parlant va des del febrer de 1521 fins al setembre del mateix any. D'aquesta primera etapa, en destaquem tres punts clau: en primer lloc, els contactes amb els agermanats valencians, la creació de la Tretzena per agilitzar la revolta i l'adhesió dels forans. En segon lloc, destaca la destitució del lloctinent Miguel de Gurrea amb el beneplàcit dels sectors privilegiats que hi estaven enfrontats. I finalment, en tercer lloc, la radicalització de la Germania, que va tenir com a punt àlgid l'assalt al castell de Bellver el 29 de juliol de 1521.

La segona etapa de l'alçament, anomenada tradicionalment «radical», començà amb una espècie de diarquia controlada per Pau Casesnoves regint la Part Forana i Joanot Colom la ciutat. Ara bé, aquesta diarquia durà poc, ja que Colom començà a actuar de manera dictatorial i deixà d'utilitzar òrgans com la Tretzena. Entre les principals mesures destaca l'elaboració d'un cadastre per aplicar la sentència arbitral de 1512, l'abolició dels impostos indirectes sobre el consum i alguns drets senyorials. A més a més, es començà a treballar amb la quitació dels censals que s'aconseguí en certa manera a través de la confiscació i venda dels béns dels mascarats. En l'etapa liderada per Colom destaca la persecució dels mascarats, l'alliberament dels esclaus i els intents de dur la Germania a les altres illes. Cassanyes, dins el capítol de l'etapa radical de l'alçament, fa especial esment del peculiar i desastrós paper de Francesc Ubach, regent de Cancelleria designat pel monarca que havia de convèncer els alçats que abandonessin la revolta, objectiu que no només no aconseguí, sinó que, a més, durant la seva estada a l'illa empitjorà la situació i els agermanats sotmeteren Alcúdia a

un segon setge, que durà fins que arribaren notícies que l'armada reial era de camí.

En els darrers capítols Cassanyes tracta de l'arribada de les tropes reials a l'illa, les principals batalles –Pollença, sa Marjal i Rafal Garcès–, el setge a la ciutat i la capitulació d'aquesta el 7 de març de 1523, 25 mesos després de l'inici de l'alçament. A més a més, no només s'exposen els fets sanguinaris perpetrats per les tropes reials, sinó que el vuitè capítol va més enllà i es dedica íntegrament a les

conseqüències demogràfiques, socioeconòmiques i psicològiques que agreujaren severament la situació de l'illa.

Finalment, Albert Cassanyes a l'últim capítol fa un repàs de com s'ha tractat i interpretat la Germania al llarg dels segles, des del segle XVI fins a l'actualitat, i no només en l'àmbit acadèmic sinó també en el polític i en el literari.

Maria Margalida Perelló Pons

Universitat de les Illes Balears